

"Àfrica viu al neolític

El drama dels refugiats de Ruanda torna a posar de dramàtica actualitat la sort d'un continent assetjat per la mort. Les dimensions de l'apocalipsi africà són objecte d'aquesta conversa de Vicent Partal amb Ramon Folch.

Els telenotícies de dijous porten les imatges de torn. Aquesta vegada són unes desconcertants grues, enmig del camp de refugiats, que van obrint rases. El *tràveling* de la camera està perfectament estudiat i s'allunya del primer pla de la grua a la pila de cadavers que ja s'amuntega esperant només que algú es decideixa a tancar-los. I d'allí al fons amorf del territori dels refugiats. Punts que omplen un final de pantalla. Endevines que la vida, allà, té una cotització baixa.

Al seu despatx d'Enciclopèdia Catalana hi ha Ramon Folch. En un país acostumat a tenir "el" poeta, "el" cantant, "el" pintor, "el" novel·lista, Ramon Folch és considerat "l'ecòleg". Ho és, tot i que l'exclusivitat no li fa el pes i es diria que el molesta, fins i tot. Folch és ecòleg, divulgador (dirigeix la publicació de *Biosfera*, ha fet la sèrie *Mediterrània...*), home de debats, estudiós. Un senyor que coneix Àfrica i l'estima. Però abans que tot això Ramon Folch és un d'aquells ciutadans amb veu pròpia sobre les coses. Un bon espill per a retratar la perplexitat i els dubtes que ens assetgen a molts davant l'espectacle dantesc de Ruanda.

D'entrada adverteix que hauríem fet millor buscant a gent com Josep Vargas, el president de Metges sense Fronteres. "Però el senyor Vargas -diu- ara és intrometible i, en qualsevol cas, no pot perdre ni un minut."

Això ja és ben significatiu. Segur que si buscàvem el ministre de Sanitat el trobaríem.

—*Senyor Folch. L'Àfrica vol dir que no està ja molt lluny del món?*

—El problema és que n'està i cada dia que passi n'estarà més. Porta un camí que, sense pretendre ser fatalista, no augura res de bo.

—*L'Àfrica central està infestada de sida. Hi ha la fam. Les guerres. Territoris on ningú no sap qui hi ha ni qui mana...*

—Recordeu la darrera guerra entre Mali i Burkina Fasso. L'exèrcit de Mali s'instal·la a Burkina sense adonar-se que estava en un altre país. Van plantar les tendes i la bandera i quan els van descobrir els de Burkina van pensar

que els havien envaït. Quan la realitat és que ningú no sap traçar la frontera per on passa. Va ser grotesc.

—*Es un exemple clar. Hi ha tot això i està ben estès. Nosaltres ara vivim imbuïts de Ruanda com ahir ens omplien de Somàlia. Però ahir hi havia una situació igual que la de Somàlia a Sudan i avui a Angola, per exemple, la guerra no té massa diferències amb Ruanda. Tot això de Ruanda, més enllà del fet real i colpidor, és un exemple del que passa a Àfrica o*

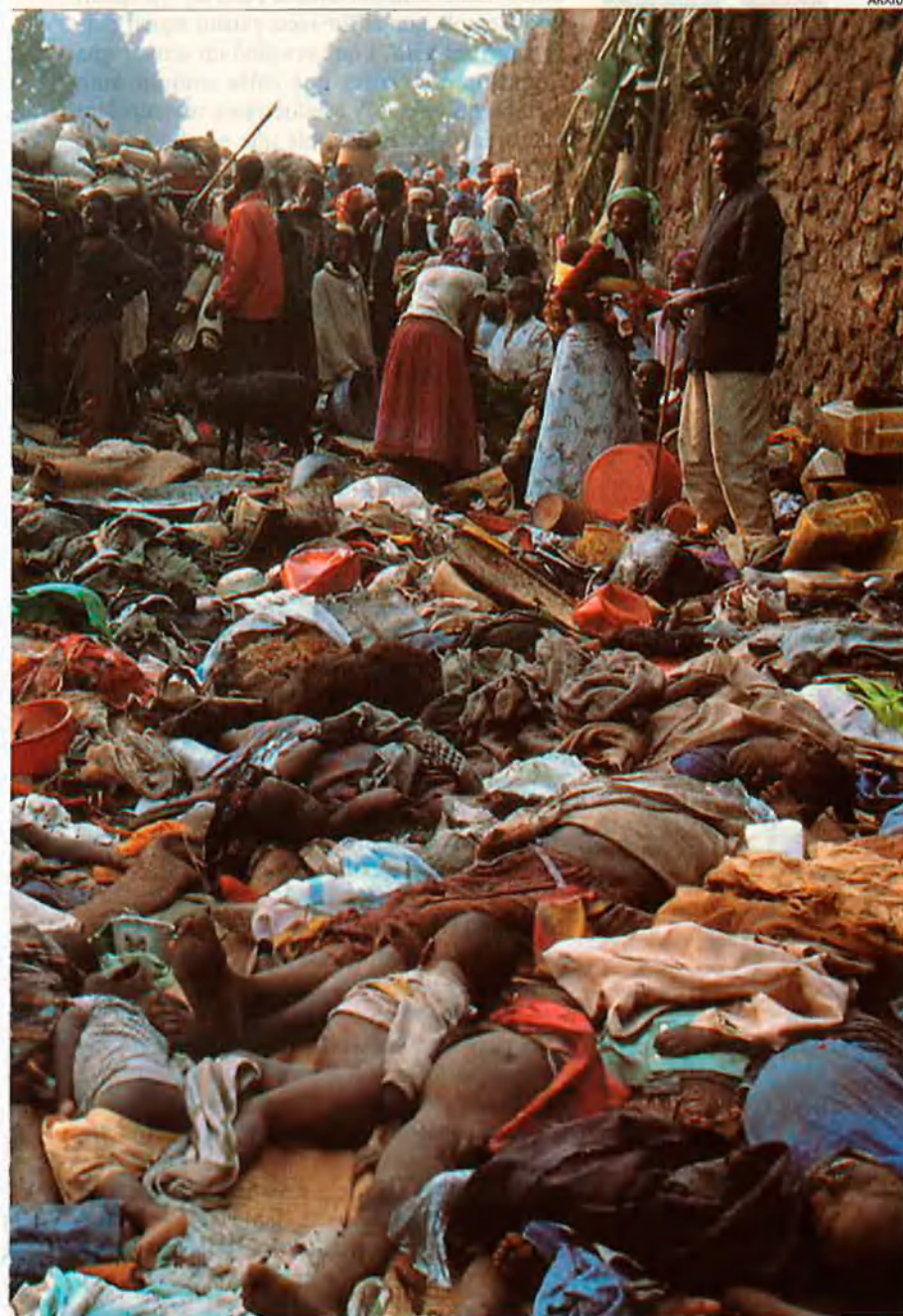
Però viatja en Toyota"

es tracta d'una simplificació apta per al consum mediàtic?

—La situació a Ruanda no és gaire diferent de la que hi ha en altres parts del continent. És cert que hi ha aquesta animadversió entre els tutsi i els hutus. I és cert que els hutus han tingut un paper prepotent i han dominat els tutsi. Fins i tot, si ho vols, és evident que tot arrenca amb la colònia, amb Bèlgica. És cert, doncs, que hi ha una història particular. Però com aquestes n'hi ha moltes a l'Àfrica. Al Txad es

Refugiats de la guerra de Ruanda morts a Goma. La catàstrofe de Ruanda és un bon espill per a retratar la perplexitat d'occident.

ARXIU

repeteix entre els gorans musulmans del nord i els cristians i els animistes, del sud. Pensi el que ha passat sempre a Sud-àfrica entre els zulus i els hotentots. O com són vistos els pigmeus al Zaire. Però segurament aquest, tot i que molt greu, no és el problema principal.

—*Anem al començament? La colonització...*

—És clar, la colonització. A l'Àfrica n'hi ha un procés únic, que no té res a veure amb la colonització, per exemple de l'Amèrica Llatina. I aquest procés és el xoc de dues cultures tan allunyades que no hi ha precedents. A l'Àfrica la colonització del segle passat posa en contacte europeus de la revolució industrial i homes del neolític. A l'Amèrica Llatina, en canvi, si hi havia molta diferència entre un asteca i un espanyol normalment era a favor de l'asteca, que tenia una cultura més desenvolupada. Tot i les innegables barbaritats que s'hi van fer, és evident que era una altra cosa.

—*Vol dir que en aquest cas el diàleg ja és pràcticament impossible.*

—A vegades s'ha fet la comparança que el contacte colonial Àfrica-Europa té més o menys el valor que tindria un contacte de la humanitat amb uns marcians, per entendre'ns. A l'Àfrica viuen avui dia en el neolític encara. I tanmateix condueixen Toyotes.

—*I pateixen alguns dels invents de la modernitat. En la guerra de Ruanda s'ha destacat massa poc el paper terrible que representa la ràdio de Mille Colines, l'emissora extremista hutu, que continua emetent crides a fugir al Zaire i matar batutsis.*

—O l'ús de les armes modernes. Però l'emissora no ho explica tot. Un desplaçament tan massiu i sobtat de la població és un fenomen típicament arcaic, les societats arrelades ja no saben fer-lo. Això era usual en la prehistòria.

—*I no és massa destructiva aquesta superposició de temps històrics, el neolític amb Toyota?*

—Ho és des del moment que no hi ha un canvi de pautes culturals.

Era millor el colonialisme? —*Ni n'hi ha canvi ni quedà el passat. Tot es limita a la destrucció. Pobles africans que podrien excel·lents productes ceràmics avui són incapços de fer un simple got. S'ha destruït un model, i què l'ha substituït?*

—Aquest és el drama. A partir dels anys seixanta, especialment a partir dels anys seixanta, assistim a aquest procés, que és molt diàfan. I escandalós. Hi arribem, desfem el passat i, aleshores, els europeus marxem i deixem la bomba de profunditat carregada: unes elits do-

minants creades per a governar Àfrica com si fos Europa. Els resultats són evidents. I diré una cosa que espero que no es malinterpreti: mal per mal millor era, en alguns casos, la colònia que aquesta independència.

—Per la seua trajectòria ja s'entén que vostè és incapaç de defensar el colonialisme. Però aquest discurs en boca de segons qui seria titllat de reaccionari.

—Miri això de Sud-àfrica. Ara que per fi ha acabat l'*apartheid*, i dit amb tots els matisos del món: un negre sud-africà viu millor que qual-

sevol negre de qualsevol altre país de l'Àfrica. A veure: un zairès sobre el paper té tots els drets, però en la realitat no en té cap.

—Això ja és alguna cosa, tanmateix. Sud-àfrica tenia una legislació absurda i aberrant...

—Per descomptat... i que consti que he fet tot el que he pogut per a lluitar en contra. Però la paraula clau, l'ha dita vostè. És "legislació". Amb Sud-àfrica tots ens hem comportat d'una manera hipòcrita, abocant sobre els blancs tots els nostres dimonis. Com si tots els blancs foren, a més, una sola i única cosa. I, en canvi, no hem esmerçat ni la meitat d'esforç per a treure del poder aquesta bèstia humana que és el president del Zaire Mobutu Sese Seko, per posar un sol exemple dels moltíssims que en podríem posar.

—Vol dir, per a entendre'ns, que l'actitud amb Sud-àfrica denota allò que els sociòlegs en diuen una consciència fosca. En aquest cas una consciència fosca racista?

—Jo no en tinc cap dubte que és així. Ens movem tant i tant per Sud-àfrica i tan poc pels altres països només perquè allà hi ha uns blancs. Però què passa on només hi ha negres? Fins i tot diria que tinc petites evidències: hi ha

Un camp de refugiats ruandesos. La mort sembla l'única eixida per a tots els que han fugit de Ruanda.

aquella cançoneta del "ja se sap..." No ho ha escoltat mai —davant una guerra salvatge—, algú que diu "és que entre negres, ja se sap..."?

—Deixe'm tornar al dret. Vol dir que això del dret no és universal. Que europeu i gràcies.

—Home i tant! Ep, quan dic el dret dic la legislació, el dret positiu! La seva base és que hi ha uns textos que regulen la vida social i una autoritat que obliga i vetlla pel seu compliment. Però això és Roma. És una herència de l'imperi romà. Que per nosaltres és profundíssima. L'altra nit vaig tornar a veure l'*Antaviana* del Pere Calders i hi ha una escena en què la senyora diu "si no s'han de signar papers!". El paper, vet-ho aquí. La sacralització del document. Tot això són herències romanes que tendim a veure com universals. Però no ens fixem per exemple que al *far-west* existia aquell personatge del xèrif, i què era sinó un senyor que intentava convèncer que calia complir amb aquella llei que a la Mediterrània reverenciem tant? Fins i tot és possible que no sigui ni tan sols un concepte europeu sinó merament mediterrani. De vegades penso que part del que passa a Euskadi té a veure amb la seva escassa romanització. I, no cal dir-ho, a l'Àfrica tot això del dret positiu encara sona més estrany.

—Potser que acabe d'aclarir l'opinió sobre Sud-àfrica; no fóra cas...

—Tot el que vull dir és que per causa de la presència anglesa i boer, a Sud-àfrica sí que té sentit la legislació, la jurisprudència. Què és l'*apartheid* sinó la codificació legal de l'abús? Abolible, per tant, com per sort ha passat. Però a la resta del continent, vull dir de l'Àfrica al sud del Sahel, ningú no pot entendre normes i comportaments que no els són comprensibles i que han estat importats sense plantejar-se si eren viables. Li diré més: posats a haver de triar entre un sergent major britànic i un del Zaire em quedo amb el britànic.

—Vol dir que com a mínim tindrà remordiments si obre el cap a un xiquet de dos anys amb un colp de culata? És això?

—O és que potser ni tan sols ho farà perquè, malgrat tot, té uns frens culturals que en la cultura del zairès no existeixen.

El panafricanisme. —Tornem al mateix punt. La descolonització, els estats ficticis, les elits artificials...

—Hi va haver un senyor francès que ja va escriure als anys seixanta que l'Àfrica negra havia malpartie amb la descolonització.

—Sí. Era el mateix René Dumont, que el 1978 escrivia aquell patètic "Pour l'Afrique, j'accuse"

—Dumont a principis dels seixanta ja va dir que aquells estats eren inviables. Que s'estava posant Àfrica en un carreró sense sortida. Però el problema és quina alternativa hi ha si partim de la base de poblacions que són encara tri-

Ramon Folch. "Els estats africans actuals són inviables."

bals? No podem fer el garbuix de crear estats de base tribal.

—*El problema és que a l'Àfrica, amb poques excepcions, encara no han arribat a aparèixer les nacions.*

—Aquest és el problema. Aquí tenim molts problemes de vegades entre les nacions i els estats. No cal que expliquem el nostre, que prou que el coneixem. Però, com a mínim les nostres nacions són sòlides i estructurades. Tanmateix a l'Àfrica no hi ha res, tornem al neolític.

—*Creu que és factible que els estats estiguen generant algun tipus d'identitat. Aquests dies, a Kigali, el nou primer ministre Faustin Twagiramungu proclama la necessitat de superar la guerra i reclamava, certament de manera candorosa, l'aparició dels ruandesos, superant els tutsis i els hutus.*

—I qui més ho reclama? Ho diuen ell i cinc més que té a la vora? Qui es pot creure això de ser ruandès si fa trenta anys no existia res d'això? Ser tutsi o ser hutu ja se sap el que és, tothom sap qui és un tutsi i per què ho és; però ser ruandès? Aquestes coses no es poden inventar així com així en quatre dies. I, en qual-sevol cas, posats a buscar identitats superiors, per què no africans, directament? Tots els africans es reconeixen com a tals.

—*El vell somni panafricanista*

—És clar, per què no?

—*Bé, en definitiva deu ser la ideologia més treballada i constant de l'Àfrica, encara que no s'haja traduït en gairebé res pràctic.*

L'aspiració a crear entitats grans és una constant, no solament africana. Mireu Bolívar i el seu somni de la Gran Colòmbia, que de fet va arribar a existir per uns pocs dies. A l'Àfrica

Nkrumah, Shengor, tots o gairebé tots els grans dirigents, n'han parlat, hi han pensat. I de fet, ni que fos per dimensions, per una qüestió d'escalles, per a l'Àfrica ja seria un canvi important. Miri el sistema de Nacions Unides i veurà com pesen els països en funció de les seves dimensions. Si la Xina va passar de no formar part de

El panafricanisme

El panafricanisme és la concepció política que diu que els problemes de l'Àfrica han de ser solucionats pels africans i tenint com a base d'acció tot el continent. Es poden distingir quatre fases en aquest moviment.

La primera la representa el Congrés Panafricà, viu entre 1900 i 1945. El moviment contra el racisme als Estats Units, sobretot amb la presència de Marcus Garvey i la invasió d'Etiòpia, l'únic estat africà que era independent, van impactar en una generació de pensadors i polítics africans que van formular la idea de la negritud. Eren, entre altres, Du Bois, Senghor o Aimé Césaire. Després d'ells arribarien teòrics més radicals, especialment Frantz Fanon. Tots ells cridaven l'atenció del món sobre la colonització d'Àfrica.

La segona fase es correspon amb la descolonització i arriba quan els primers líders independents ofereixen els seus estats com a plataformes panafricanistes. Va ser, especialment el cas de Nkrumah a Ghana.

La tercera fase arriba amb la formació de l'Organització per a la Unitat Africana. Formalment està compromesa amb la descolonització i la lluita per la unitat africana però els interessos dels estats acaben imposant-se i l'OUA, per exemple, guarda silenci davant les atrocitats de Bokassa, Amin o Mobutu. En aquesta època la flama del panafricanisme passa als intel·lectuals o als artistes. El moviment rastafari n'és un exemple.

La darrera fase per ara arriba als anys 80 quan algunes elits africanes comencen a entendre que Àfrica tal i com està ara no té sentit i es comencen a establir les bases del que poden ser en un futur àmbits regionals majors. És el cas de la Conferència Coordinadora del Desenvolupament a l'Àfrica Austral o de la Comunitat Econòmica dels Estats d'Àfrica Oriental. La fi de l'*apartheid* pot ser molt beneficiosa per a aquests processos.

Les fronteres africanes

Àfrica té un nombre desproporcionat de fronteres. Per a un total de 680 milions de persones hi ha 53 fronteres. En canvi a l'Àsia per a tres mil milions de persones només hi ha 33 fronteres i Europa en té 33 també per a 794 milions de persones. Aquesta divisió política i territorial d'Àfrica, el que se'n diu la seua "balcanització", és sovint considerada com una de les causes majors de les greus dificultats econòmiques i socials del continent. La situació és especialment difícil a l'Àfrica al sud del Sàhara, que compta amb les tres quartes parts de la població i 45 estats. De fet quan es parla de l'Àfrica cal fer la distinció entre l'Àfrica negra i l'àrab. Perquè les seues problemàtiques són molt distintes, com enormement distintes són les seues bases culturals i econòmiques.

Ruandesos fugint. Un desplaçament tan massiu i sobtat de la població és un fenomen típicament arcaic.

l'ONU a ser membre del Consell de Seguretat!

—*Substituïa la Xina nacionalista*

—D'acord. Però per què la va substituir així sense més, si no fou per les seves dimensions? Per què tot el món la va acceptar, en uns moments en què econòmicament la Xina nacionalista era més important, si no fou per les dimensions?

—...*pel mercat que podia representar.*

—Això mateix. Per això jo crec que aquesta situació propicia, o propiciarà, l'emergència de nou d'un nou discurs panafricanista. Potser no de dimensions continentals però com a mínim de grans regions, superant els actuals estats.

—*I no té por que a l'Àfrica ja no li quede temps? És com si hi haguera dues línies sobre un gràfic. Una línia és la de les possibilitats que la gravetat de la crisi siga tal que desencadene una reacció i una altra és la de la destrucció directa del continent, física. És com una cursa a veure quina de les dues arriba abans.*

—Vostè ha citat al principi el problema de la sida. Aquest és un fenomen nou. Gravíssim. El nombre de seropositius que hi ha a l'Àfrica no el pot saber ningú. Però és, de molt, el més alt de tot el món. Enorme. Ja sé que ser seropositiu no vol dir necessàriament desenvolupar la malaltia. Però, vaja, pot provocar-se una enorme catàstrofe demogràfica, sense precedents.

—*La hipòtesi del gran buit. La mort sobtada d'una gran part de la població africana.*

—Això mateix. La teoria del gran buit no és gratuïta ni especialment alarmista. Tot i que cal tenir en compte dos fets importants si no volem fer una hipòtesi agosarada. El primer és que les

malalties amb elements genètics associats són generalment menys greus en el lloc d'origen que en els llocs on són exportats.

—*Vol dir que no és el mateix ser seropositiu a València que a Kisangani? Que és més perillós ser-ho ací?*

—Exacte. I el segon element important a tenir en compte és que el comportament de la genètica de poblacions és molt complex i vés a saber què acabarà passant. Però, sobre el paper i ara mateix, la crisi provocada per la sida és molt greu.

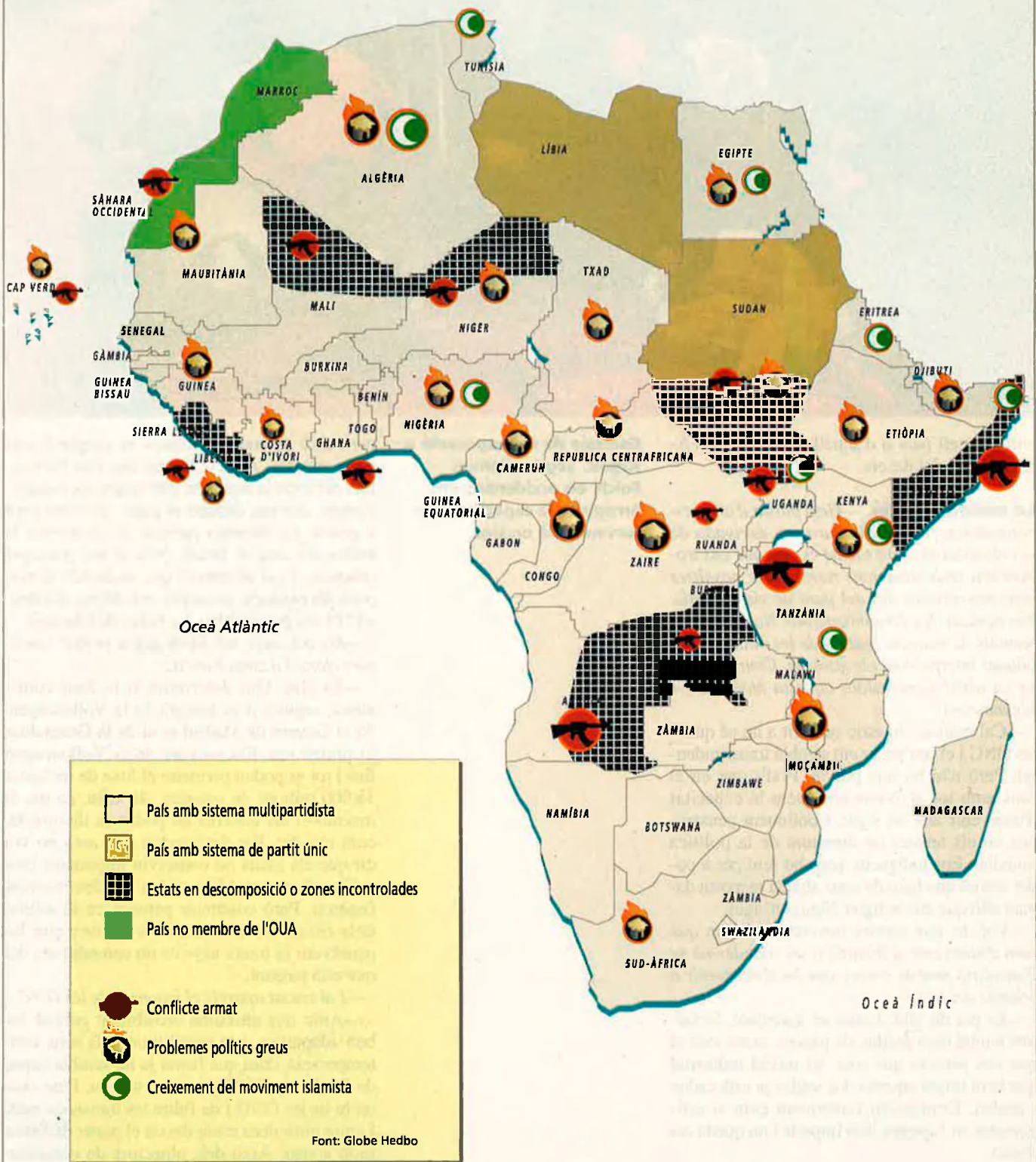
—*El panorama pot ser terrible si a la sida sumem la gana i les guerres. O el còlera, com veiem aquests dies.*

—Si tot això tomba pel mal costat, la gana i la fam se sumaran a tots els altres factors. I aleshores la catàstrofe revestirà conseqüències bíbliques. Tenim països d'estructura econòmica primària on el desert ja pràcticament s'ha menjat tota la terra. Abans els quedava el recurs de marxar a altres terres, de moure's a mesura que es movia el desert, però ara qualsevol desplaçament seria interpretat com una invasió perquè hi ha aquestes fronteres que els han col·locat. I els estats, tots els estats africans, estan en bancarrota. La cultura tradicional, l'han destruït i no tenen amb què substituir-la. Vagi sumant.

—*El còctel no deixa gaire lloc a cap esperança. No és molt catastrofista tot això, malgrat tot?*

—Jo estic convençut que l'Àfrica donarà grans sorpreses d'aquí a cinquanta anys. O haurà desaparegut, s'haurà col·lapsat, o s'haurà salvat de manera increïble. I no par-

Els conflictes a l'Àfrica

lem d'aquell país o d'aquell altre. De tot l'Àfrica al sud del desert.

La nostra reacció. —*Hem parlat d'una responsabilitat primigènia europea, derivada de la colonització. Però també és cert que ens trobem ara amb situacions noves entre nosaltres molt interessants des del punt de vista polític. Tot això de les Organitzacions No Governamentals, la mateixa reacció de les opinions públiques interpel·lant els governs. Com ho valora tot això? Com valora aquesta ànsia de fer alguna cosa?*

—Cal matisar. Jo estic subscript a no sé quantes ONG i el seu paper em sembla transcendental. Però n'hi ha una prèvia. Fixi's que en el fons amb tot això ens arroguem la capacitat d'intervenir allà on sigui. Continuem pensant-nos en els termes de directors de la política mundial. Ens indignem, però ho fem per a poder creure que hem de tenir alguna resposta davant allò que ens indigna. Sigui on sigui.

—*Vol dir que mentre nosaltres pensem que hem d'intervenir a Ruanda a un ruandès no se li acudiria mai de creure que ha d'intervenir a Irlanda del Nord?*

—Es pot dir així. I amb un agreujant. Nosaltres també hem perdut els papers. Ja no som el que ens pensem que som. El model industrial que hem tingut aquests dos segles ja està caduc i acabat. Continuem funcionant com si estiguéssim en l'apogeu dels imperis i no queda res d'això.

—*D'imperis, no en queda cap.*

—Ni fins i tot poder dels estats. L'ONU continua celebrant la litúrgia aquesta dels estats,

Escenes de desesperació a Kigali. Segons Ramon Folch, els occidentals ens arroguem la capacitat d'intervenir allà on siga.

però això és com les misses en gregorià dels anys seixanta. Algú té dubtes que tota l'economia del món la regeixen 100 empreses transnacionals, que han destruït el paper de l'estat com a gestor. La setmana passada es va cremar la collita del cafè al Brasil. N'és el seu principal producte. I qui us penseu que va decidir el nou preu del producte principal, estratègic, del Brasil? El seu govern? No. La borsa de Chicago.

—*No cal anar tan lluny per a trobar exemples clars. La zona franca...*

—És clar. Qui determina si la Seat continuarà, seguirà o es tancarà és la Volkswagen. Ni el Govern de Madrid ni el de la Generalitat hi pinten res. Els senyors de la Volkswagen fins i tot es poden permetre el luxe de reclamar 38.000 milions de pessetes —la xifra, no me la invento— i els governs no poden ni discutir-la, com qui diu. Per descomptat que això no vol dir que els estats no conservin importants parcel·les de poder. Miri, poden fer desembarcar l'exèrcit. Però continuar pensant en la utilitat dels estats en els mateixos termes que ho pensàvem fa trenta anys és no entendre res del que està passant.

—*I al costat apareix el fenomen de les ONG.*

—Amb una altíssima credibilitat perquè saben adaptar-se a la sensibilitat dels seus contemporanis, cosa que l'estat ja no sembla capaç de fer. I és provoca com una tenalla. D'un costat hi ha les ONG i de l'altre les transnacionals. I entre totes dues estan deixat el paper de l'estat molt acotat. Això dels objectors de consciència, per posar un exemple, és impressionant més enllà d'altres consideracions, perquè vol dir que els joves d'avui dia no troben cap sentit

Una aproximació a les ètnies i tribus de l'Àfrica Central

Fer un mapa de les ètnies i les tribus africanes és, gairebé, una feina impossible. La disparitat de les fonts i l'enorme quantitat de subjectes fa que, en la pràctica, només se'n pugui fer un esbós -tret que es tracte d'un treball molt erudit.

Aquest mapa només pretén ensenyar la complexitat del continent. S'hi han posat pràcticament totes les ètnies majors i s'ha exemplificat el fet que algunes no tenen fronteres homogènies que tracen els seus aires de poblament.

Documentació: Vicent Partal
Disseny: Joan Subirats

Opinió de Nelson Mandela sobre la crisi africana

En l'Antiguitat, els romans volien la destrucció de Cartago costara què costara: *Delenda est Carthago*. Cal destruir Cartago. I Cartago fou destruïda. Avui ens passegem per les ruïnes d'aquesta ciutat que solament podem recordar en el seu esplendor amb la nostra imaginació. Solament la nostra identificació profunda amb l'ésser africà ens fa sentir la crida llançada pels seus habitants.

I per tant, és important de constatar que les grans realitzacions de la humanitat són encara actualment visibles a Cartago.

Però també queda el record que Cartago fou destruïda. Després, durant molts segles, els fills de Cartago foren deportats com a esclaus. Els nostres països esdevingueren captius dels altres estats i les nostres riqueses serviren per a les altres nacions; també els nostres reis i reines s'hagueren de sotmetre a l'autoritat d'unes altres potències.

Avui, ens veiem considerats com uns grans beneficiaris de la caritat pública perquè som víctimes permanents de l'epidèmia de la fam, de conflictes civils i de calamitats naturals. La història ha fet que ens tornem a trobar de genolls; la societat i la natura ens han vençut; no som sinó uns captaires. Malauradament, s'ha fet realitat allò que pretenien els romans amb la destrucció de Cartago.

Pel seus actes, per les seues lluites, ells i molts altres patriotes africans ens han fet comprendre que ni Cartago ni Àfrica no havien estat destruïdes. Ens han mostrat que el temps de la humiliació s'havia acabat. En honor a ells ens trobem avui tots reunits.

L'esforç gegantí que ha portat a l'alliberament de Sud-àfrica i que ha permès l'alliberament total de l'Àfrica és un símbol de redempció per a tot el poble negre del món. Aquesta emancipació també és un do ofert als qui, perquè eren blancs, varen imposar-se la dura càrrega de dirigir tota la humanitat. Per a tots aquells qui l'escoltaran i el comprendran, aquest missatge significa que, amb la fi de la barbàrie de l'*apartheid*, conseqüència de la colonització blanca, l'Àfrica ha contribuït una vegada més a l'avenç de la civilització humana i ha permès la progres-

Nelson Mandela.

sió de la llibertat de l'home.

No som ací per regradar-vos, estimats germans i germanes —això seria insultar-vos—, som ací per felicitar-vos per la magnífica victòria contra un sistema inhumà, sinònim de tirania, d'injustícia i de fanatisme. Quan s'escriga la història de la nostra alliberació, aquesta tornarà a traçar la fantàstica epopeia de la solidaritat africana i dels sacrificis consentits per tots els africans perquè s'esborre per fi aquest insult a la dignitat humana que és l'*apartheid*. L'Àfrica ha vessat la seua sang i ha donat la vida als seus fills perquè, per fi, tots els seus habitants puguen viure lliures. Ha fet de manera que puguem celebrar avui la nostra victòria.

L'alliberació total africana d'un poder estranger, el blanc, és des d'ara un fet adquirit. En aquesta cimera de Tunis, podem considerar per fi que Sud-àfrica ja no figura en l'ordre del dia de l'OUA.

Ens hem de merèixer la llibertat de l'Àfrica. Si Sud-àfrica torna a figurar en l'ordre del dia serà perquè debatrà la seua contribució a la construcció de la renaixença africana; perquè puguem reconstruir veritablement la ciutat africana de Cartago.

Els nostres combats s'han acabat. Ara

hem de enfrontar-nos amb els nous desafiaments que ens esperen. L'Àfrica aspira a renàixer; Cartago espera a ser reconstruïda. Si la llibertat fóra la corona que els combatents de l'alliberació nacional han vist posar sobre el cap de la nostra mare Àfrica, hem de fer que la felicitat, la riquesa i la millora de les condicions de vida dels africans siguin el joiell d'aquesta corona. Tots nosaltres sabem què necessitem i què s'ha de fer. El més important és de constatar que per, sobre de tot, l'Àfrica sofreix una contínua deterioració en termes d'intercanvi. La nostra capacitat d'independència i de trobar els recursos necessaris per al nostre desenvolupament és limitada.

Avui, a més, Ruanda afronta una tempesta i hem de reprotxar-nos que no hem fet res per evitar-la. El resultat és que una mortaldat horrosa es descabdella davant nostre. Deixant perpetrar açò donem la raó als qui afirmen que l'Àfrica no coneixerà mai l'estabilitat ni la pau; que tampoc no coneixerà mai el desenvolupament ni el creixement; que els seus fills estan condemnats a la pobresa i a la deshumanització, i que ens veurem sempre reduïts a trucar a la porta d'altri, mendicant el nostre pa.

Nosaltres africans hem de posar un remei a aquesta situació i fer que tot açò canvie. Hem de comportar-nos de tal manera que constatem que res no s'oposa a la renaixença de l'Àfrica. Animats per aquest esperit, hem decidit d'unir-nos a la comunitat de països africans i de col·laborar amb ells. El nostre país no intentarà mai de dominar-ne cap altre ni per les armes, ni per la pressió econòmica, ni per la subversió. Hem d'adaptar-nos a l'ideal que somniàveu per a Sud-àfrica quan lluitàveu contra l'*apartheid*.

Us voldria dir a tots que els vostres esforços i els vostres sacrificis no han estat debades. La llibertat de l'Àfrica és la nostra revenja. La responsabilitat de fer retrobar al nostre continent la seua dignitat recau en nosaltres.

Estem convençuts que sabreu alliberar-vos de les servituds de la història i fer per manera que Cartago no siga mai més destruïda!

Que Déu beneesca l'Àfrica!

a l'existència dels exèrcits. Això no passava si hi havia amenaces d'invasions o guerres. Avui dia ningú no s'ho creu que faci falta un exèrcit. Excepte ells.

—Al principi jo volia que parlàrem una mica del paper dels mitjans de comunicació. Què en pensa?

—A mi em preocupa, em posa molt trist, que es dediqui tant d'esforç a promoure la banalitat i tant poc a explicar la realitat. Què vol que li digui?

—El món de la comunicació també viu una transformació sense precedents. I un dels grans eixos és la mundialització, un procés a la comprensió del qual ha ajudat com pocs l'ecologisme.

—Sí, però això no sempre és raonable. Si fa quatre mesos haguéssim fet una enquesta al carrer preguntant si Ruanda era un país o una marca de rentadores potser hauria guanyat aquesta segona opció. I ara resulta que ens sentim impel·lits a donar per Ruanda i poc menys que no podem deixar de sentir-nos culpables. Vol dir que això es pot arribar a pair així de fàcil?

—No. Però és important que la gent se senti impel·lida a actuar.

—Ho és, sí. I punt. Però els mitjans de comunicació s'han de plantejar més i millor què hi fan. Agafi un diari i veurà com no té temps de llegir-lo. Aleshores?

—Ja ho sap que hi ha gent que comença a parlar de l'existència de contaminació informativa. Ara, per primera vegada en la història, ningú no és capaç de saber-ho tot ni sobre una parcel·la reduïda de la realitat.

Camp de refugiats a Benako. El paper de les ONG és transcendental.

—Però també cal repensar com ensenyem la realitat. Em té sorprès que aquests dies, arran de la guerra de Ruanda, ningú no refresqui la memòria de la gent amb aquella pel·lícula *Goril·les en la boira*. La mateixa gent que es va quedar emocionada amb aquelles imatges tan precioses ara potser no sap que els goril·les del Parc Nacional Volcànic de Karisoke estan amenaçats o potser ja han desaparegut. N'hi havia 600 goril·les com aquells supervivents en tot el món, 300 d'ells en aquest parc. Potser no en queda cap. No s'entén que no se sàpiga aprofitar això.

—Parlava de culpabilització. Ha arribat un punt que fa vergonya i mala consciència beure's un bon vi

—O anar-se'n de vacances. Jo me'n vaig ara i m'he pensat si tenia sentit fer-ho. Però és que si no me'n vaig em posaré malalt. Per a mi aquest no és el tema real de discussió. L'important no és si tens ganes de beure't un bon vi o de descansar. L'important és si ets capaç de mantenir un pensament propi i una actitud clara. Però què guanyaria Ruanda si jo no em begués un vi. Haurien de coincidir tants gestos individuals per a què passés alguna cosa que la probabilitat és impossible. Per descomptat que cal fer tot allò que estiga en les nostres mans. Però no cal immolar-se. No cal caure en el fanatisme redempcionista. Per aquest camí ni ajudem els altres ni ens ajudem a nosaltres. El que cal és conservar-nos prou equilibrats mentalment i físicament per a poder exigir, debatre, criticar, incitar...

—Gràcies pel seu temps, senyor Folch.

Vicent Partal